

A kreatív intelligencia fejlesztésének lehetőségei a vállalkozásoktatásban

© **GARAJ Erika**
Edutus Főiskola, Tatabánya
garaj.erika@edutus.hu

Az oktatási innovációk egyik formája a módszertani fejlesztések köre, amelyek során (1) teljesen új módszertani megoldások kifejlesztésére kerül sor vagy (2) más területen már alkalmazott metodika újra gondolására. Ez utóbbinak része a „best practice” formában alkalmazott megközelítés, amelynek segítségével újra gondolhatjuk eddigi oktatási gyakorlatunkat és növelhetjük pedagógiai hatékonyságunkat. A vállalkozásoktatásra különösen igaz a gyakorlatorientált elvárásoknak való megfelelés. Ezek közé tartozik a hallgatók olyan üzleti készségeinek fejlesztése mint a kreativitás, a problémamegoldó és az innovatív gondolkodás, amely felkészít a gazdasági életben való sikeres közreműködésre. Előadásomban a kreatív intelligencia fejlesztésének lehetőségeit térképezem fel, hogyan növelhető a kreatív intelligencia az üzleti szimulációk ill. esettanulmányok segítségével?

A kreativitás az innováció hajtóerejeként kerül előtérbe; a tudás pedig a kreativitáshoz szükséges, ezért az oktatás, képzés szerepe még fontosabbá válik. Huggins és Izushi (2008) szerint a tudás, az innováció és a versenyképesség szoros összefüggésben áll egymással, mégpedig úgy, hogy a tudásból kiindulva az innováción keresztül valósul meg a vállalkozások versenyképessége. A kreativitás pedig az a képesség, ahogyan szokatlan módszerek alkalmazásával számos innovatív megoldáshoz juthatunk. Florida (2002) a kreativitásnak három típusát határozza meg: a technológiai kreativitást (innováció), a gazdasági kreativitást (vállalkozói szellem), és a kulturális/művészeti kreativitást. E típusok rendkívül szoros kapcsolatban állnak egymással, és erősítik is egymás hatását.

Fentiekből kiindulva a többszörös intelligencia modell (Howard Gardner, 2006) alapján részletesen ismertetem – a vállalkozási képességek szemszögéből – a különböző intelligencia típusait, összefüggéseit és gyakorlati alkalmazási lehetőségeit konkrét példákkal illusztrálva.

A vállalkozásoktatás számára a kis-és középvállalkozásokat (kkv-kat) érintő változás – akár lehetőség, akár kényszer – folyamatos kihívást jelent. Szakmai fórumokon már elfogadottá vált, hogy a hazai vállalkozók számára elsősorban nem az anyagi források előteremtése jelent problémát (bár sokan alultőkésítettek), hanem az, hogy nincs elég piacuk és nincs megfelelő tudásuk, hogy jól alkalmazkodjanak a változó környezeti feltételekhez (Szirmai, 2012). A gazdasági instabilitás kezelése igényli a vállalkozást érintő stratégiai döntésekre való felkészítést a vállalkozásoktatásban.

Az oktatási innováció megjelenik mind a tartalmi, mind a módszertani fejlesztésekben. A tematikai fejlesztésekhez tartoznak az új üzleti képzési programok és a hozzájuk szervesen kapcsolódó oktatástámogató szolgáltatások (üzleti partneri adatbázis, hallgatói vállalkozási klub, alumni hálózat). Ezek segíthetnek a felsőoktatási intézmény holdudvarába tartozó (hallgatói) vállalkozások indulásában, a piaci részesedésük és a jövedelmezőségük növelésében és az üzleti környezet változásainak nyomon követésében (Garaj, 2012). A módszertani innováció számára elsősorban az jelent kihívást, hogy: hogyan lehet fejleszteni az innovatív

gondolkodást a vállalkozásoktatásban és ezen keresztül hogyan lehet hatékonyabbá tenni a vállalkozásvezetés során a stratégiai döntéshozatalt? Az üzleti környezet megértését nagyban segítik az olyan gyakorlatorientált kompetenciák mint a kreativitás, problémamegoldás és az innovatív gondolkodás. Huggins és Izushi (2008) szerint a tudás, az innováció és a versenyképesség szoros összefüggésben áll egymással, mégpedig úgy, hogy a tudásból kiindulva az innováción keresztül valósul meg a vállalkozások versenyképessége.

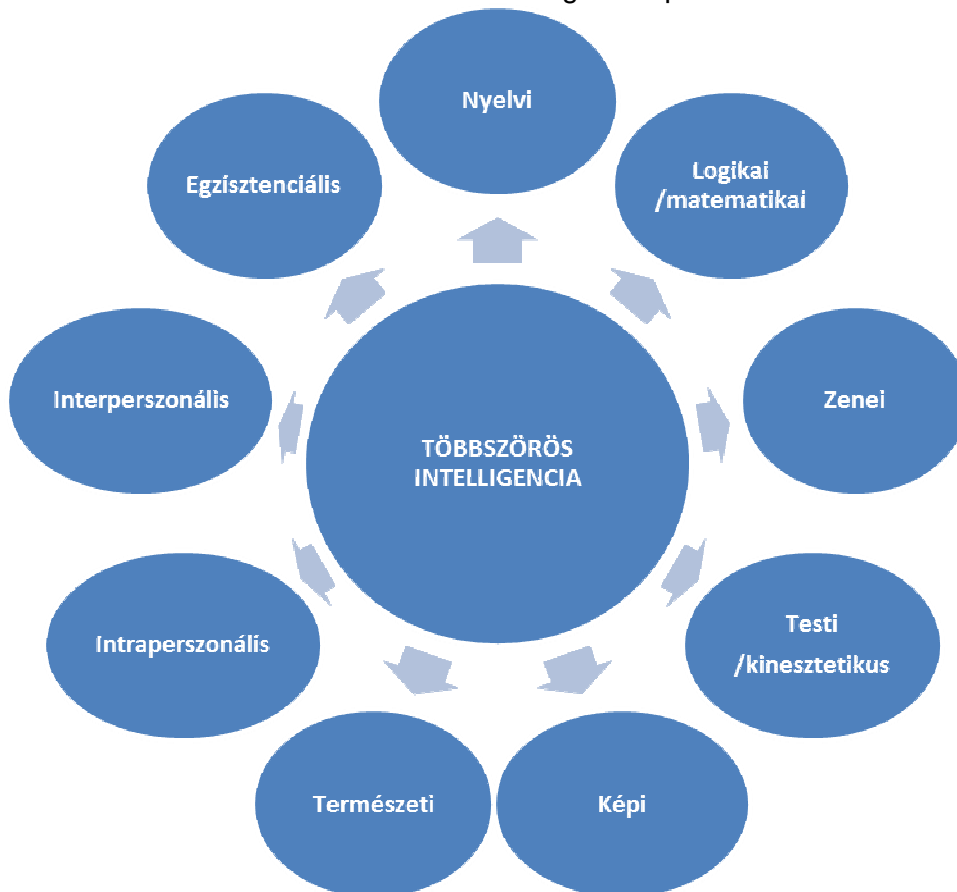
A kreativitás pedig az a képesség, ahogyan szokatlan módszerek alkalmazásával számos innovatív megoldáshoz juthatunk. Florida (2002) a kreativitásnak három típusát határozza meg: a technológiai kreativitást (innováció), a gazdasági kreativitást (vállalkozói szellem), és a kulturális/művészeti kreativitást. E típusok rendkívül szoros kapcsolatban állnak egymással, és erősítik is egymás hatását. Fentiekből kiindulva a vállalkozási képességek szemszögéből - a kreatív intelligencia típusait, összefüggéseit és gyakorlati alkalmazási lehetőségeit konkrét példákkal illusztrálva.

Intelligencia és az üzleti keretek

Mit értünk intelligencia alatt? Intelligens az, aki „tud viselkedni”, azaz alkalmazkodóképességet jelent. Intelligensnek tekintjük azt az embert, aki gyorsan reagál a változásokra, azaz meg tud tanulni új szituációkban, helyzetekben olyan magatartásformákat, melyek a hasznára válnak. Mindannyian rendelkezünk intelligenciával (IQ), amely során agyunk bizonyos részei sokkal fejlettebbek és egyedivé tesznek bennünket. A szakirodalom szerint az intelligencia: "*képesség a tanulásra, egy személy elsajátított komplex tudás és képesség, amellyel alkalmazkodni tud az új helyzethez, és általában a környezethez*" (Gardner, 1983:12).

Howard Gardner a Harvard Egyetemen dolgozta ki a többszörös intelligenciára (multili modelljét (Multiple Intelligences – MI) még 1983-ban, amelyet az évek során továbbfejlesztett. Gardner (2006) szerint az ember kilenc különböző módon alkalmazkodik a környezetéhez, azaz tükrözi a világgal való interakcióit (1. ábra).

1. ábra. Intelligenciatípusok

Forrás: Gardner (2006)

Minden embernek van egy egyedülálló kombinációja, más szóval intelligenciaprofilja. Bár egyenként mind a kilenc intelligencia létezik, nincs két olyan ember, akinek pontosan ugyanolyan lenne az intelligenciája, annyira egyediek, mint az ujjlenyomatok.

A vállalkozásoktatás szempontjából az intelligencia alatt egyrészt (1) képesség, amellyel egy terméket vagy szolgáltatást hatékonyan tudunk a piac számára nyújtani, másrészt (2) kompetencia eszköztár, amelyre saját tapasztalatai útján tesz szert a döntéshozó vállalkozó, harmadrészt (3) problémamegoldás, amely lehetővé teszi a konkrét problémára vonatkozó megoldás azonosítását és alkalmazását, ami magában foglalja az új ismeretek összegyűjtését (azaz tudásszerzést) is.

Intelligenciafejlesztés és gyakorlati alkalmazások

A vállalkozásoktatás során a hallgatóknak szembesülniük kell a különféle szervezeti problémákkal és alternatív megoldásokkal, valamint a stratégiai döntések következményeivel. A tapasztalatszerzést elősegítő oktatási módszerek közé tartoznak a szimulációk, szerepjátékok, esettanulmányok, csoportos projektek és viták. Az intelligenciafejlesztési módszerek közül az esettanulmányok területéről vettük példánkat a gyakorlati alkalmazások bemutatására. Mit értünk esettanulmány alatt? CAPAM (2010) szerint egy szervezet/vállalkozás működésébe való betekintés, ahol valós élethelyzetekben mutatható be a döntéshozók dilemmája. Az esettanulmány bemutatja azon eseményeket, az embereket és más tényezőket,

amelyek befolyásolják a vállalkozást érintő döntést, és lehetővé teszi a hallgatók számára a döntési folyamat elemzését. Ha több esetet vizsgálunk, akkor összehasonlító esettanulmányról beszélünk. Az esettanulmány magában foglalhat számos más módszert, mint például interjúkat és a közvetlen megfigyelést. A tanulás alapja az aktív részvétel és a vitahelyzetben való véleménycsere (amely akár éles véleményütközéssel is jár). Gardner (2006) kilenc többszörös intelligenciatípusait sorra véve felsorolunk néhány alkalmazásra javasolt oktatási módszert (McKenzie, 2005) és saját tapasztalatok alapján.

1. Nyelvi intelligencia („word smart”) képesség a nyelvhasználatra, hogy ki tudjuk fejezni, mi jár a fejünkben, és megértsük más emberek gondolkodását. Gyakorlati alkalmazás: Minden vállalkozásvezető számára fontos az üzleti és menedzsment munkája során, emellett ennek fejlettsége befolyásolja a vállalkozási tevékenységet is. Vállalkozási területenként akár a fő közvetítő közeg is lehet, mint például: oktatás, tanácsadás, kereskedelem. Módszertani eszközök:

- Új szakmai szókinccs elsajátítására és alkalmazására vonatkozó lehetőségek
- Tanulás és kifejezések más idegen nyelven (üzleti kifejezések)
- Nyilvános beszédhelyzetek teremtése és begyakorlása (előadások, konferenciák, work shopok, műhelymunkák, interjú üzleti partnerekkel)
- Drámai eszközök beépítése a tanulási folyamatba (üzleti szituációs játék, konfliktusok eljátszása)
- Médiafigyelés és elemzés (napi sajtó, folyóiratok, honlap)
- Kreatív írás (gazdasági blogok vezetése, interjúkészítés, cikkírás)
- Történetmondás (Mi lenne, ha...)
- Narratív leírás (tények szintjén)
- Tehetséggondozás (esettanulmány-író versenyek)

2. Logikai / matematikai intelligencia („number smart”): képesség az elvek valamilyen oksági rendszerének megértésére, továbbá értelmi kapacitás a számokkal, mennyiségekkel, és az üzleti műveletekkel való munkára.

Gyakorlati alkalmazás: A döntéshozatal és az üzleti tervezés feltétele, hogy tudjuk, mi milyen következménnyel jár. Az erőforrások áttekintése és kezelése mellett lehetővé teszi a speciális üzleti vállalkozások térnyerését is, mint például: üzleti tanácsadás, könyvelés, pályázati forráskövetés. Módszertani eszközök:

- Külső és belső működési rend és szabályok az oktatás során
- Egy tevékenység, üzleti modell bemutatása
- Nyitott problémamegoldó feladatok
- Konvergens gondolkodás támogatását célzó tevékenységek végzése konkrét utasításokkal
- Kísérletekben tesztelni a hallgatók feltételezéseit/hipotéziseit
- Nyelvi szillogizmusok
- Vita ösztönzése pro és kontra
- Tanuló körök szervezése
- Rövid távon megvalósítható célok kitűzése és közös értékelése előre meghatározott kritériumok szerint

3. Zenei /ritmikus intelligencia („Music smart”): képesség a zenei és nem zenei területen a minták/mintázatok (ritmus) felismerésére, értelmezésére és megteremtésére. Alapja az egyensúlyra és harmóniára való törekvés illetve az attól való (tudatos) eltérés.

Gyakorlati alkalmazás: A művészetek, a természettudományok világában és egyéb támogató üzleti területeken: marketing, reklám, kutatás. Módszertani eszközök:

- A hangok/zajok/zörejek közvetlen tanulmányozása saját közegben (céglátogatás)
- Szervezeti ábra készítése
- Tanulás idegen nyelven (nyelvi ritmus)
- Nemzetközi szimbólumok az üzleti életben
- Primer és szekunder kutatások ismétlődésre vonatkozó összefüggései (döntésemélet, káoszelmélet)
- Zenei vonatkozások beemelése az oktatásba (videó esettanulmányhoz zenei aláfestés)

4. Testi / kinezetikus intelligencia („body smart”): a képesség, ahogyan használjuk a(z emberi/állati) testet vagy az egyes testrészeket valamilyen probléma/feladat megoldására vagy gazdasági tevékenységre.

Gyakorlati alkalmazás: A hagyományos termelési eszközökön túl (mezőgazdaság, ipar, manuális szolgáltatások) az egészségügyi, sport és üzleti alkalmazások legújabb területei (robotika, gyógyászati informatikai fejlesztések). Módszertani eszközök:

- Manuális gyakorlatok biztosítása az oktatásban (konkrét tárgy létrehozása a tervezéstől a kivitelezésig)
- Kreatív dráma beépítése konkrét utasításokkal (üzleti helyzetekben testnyelv alkalmazása)
- Interaktív játékok
- Gyakorlatias tudományos kísérletekbe való bevonás (cselekvéssor nyomon követése egy konkrét termékfejlesztés során)
- Manipulatív technikák szerkezetek vizsgálata során (összeszerelés, szétszedés)
- Hallgatók ösztönzése fogalmak fizikai ábrázolására
- Lehetőség biztosítása fizikailag mozgásra/helyváltoztatásra az oktatásban (külső üzleti/szakmai program mint külön kurzus benne workshop, konferencia, céges látogatás)

5. Képi/térbeli intelligencia („picture smart”): a képesség, ahogyan a térbeli világot belsőleg értelmezzük magunkban.

Gyakorlati alkalmazás: Egy vállalkozás esetén ide soroljuk a tervezés, koordináció tevékenységeit. Különösen fontos a logisztikai és turisztikai területen, ahol az üzleti tevékenység a térbeli világban valósul meg. A térbeli intelligenciát használni lehet számos más üzleti területen. Módszertani eszközök:

- Hallgatói önkormányzat, más diákszervezetek mint tanulási környezet (külső és belső esettanulmányok)
- Vizuálisan stimuláló környezet biztosítása (Nemzetközi hét, Vállalkozók hete, üzleti rendezvények)
- Vázlatkészítés tervek/munka megkezdése előtt
- Brainstorming ötletek
- Témakörök szemantikus feltérképezése (gondolati térkép mint „mind mapping”)
- Irányított képekkel végzett asszociációs gyakorlatok
- Diagramok alkalmazása elvont fogalmak bemutatására

- Vizuális teljesítmény értékelési feladatok biztosítása
- Vizuális technológiák alkalmazása (PowerPoint, Smart és az egyéb Web 2.0 eszközök)

6. Természeti intelligencia („nature smart”): a képesség, hogy különbséget teszünk az élőlények (növények, állatok) között és az érzékenység a természeti világ jellemzői iránt.

Gyakorlati alkalmazás: Ez a képesség előtérbe került az öko-szemlélet térnyerése miatt, ezért nemcsak az ökológiai gazdasági szereplők és környezetvédelmi vállalkozások terepe, hanem érintheti a legtöbb vállalkozási tevékenységet annak környezeti vonatkozásai miatt. Módszertani eszközök:

- Grafikus rendszerezők alkalmazása környezeti hatásvizsgálatra
- Vállalkozási szempontok állítása (öko-szemlélet)
- Brainstorming kategóriák
- Természeti hierarchiák feltérképezése
- Szemantikai ötletek
- Épületek és makettek mint vállalkozási portfóliók (a környezetbe való illeszkedés)
- Természethez való viszonyulás mint piaci rés
- Vállalkozási stratégiák tanulmányozása a természethez fűződő közös tulajdonságok, kategóriák és hierarchiák alapján (összehasonlító esettanulmányok)

7. Intrapersonális intelligencia („self smart”), amely önmagunk megértésére és megértetésére alapul: ki vagyunk, hogy mit tehetünk, mit szeretnénk csinálni, hogyan reagálunk a dolgokra, azok elkerülésére, illetve mely dolgok felé vonzódunk és miért.

Gyakorlati alkalmazás: Minden döntési helyzetben segítségünkre van, ha tisztában vagyunk erősségeinkkel és korlátainkkal. Ez lehetőséget teremt arra, hogy szükség esetén külső üzleti segítséget (partnert, tanácsadást, érdekképviselőti vagy szakmai szervezetet) vegyünk igénybe vállalkozásunkhoz. Módszertani eszközök:

- Differenciált nehézségű feladatok adása eltérő nehézségű utasításokkal
- Analógiák és összehasonlítások alkalmazása
- Választható tevékenységek biztosítása, amelyekből a hallgató választhat
- Projektcélok kitűzése a hallgatók által
- Haladási napló vezetése (megszerzett tapasztalatok, kompetenciák)
- Lehetőségek biztosítása a hallgatók számára, hogy kifejezzék érzéseiket a témában
- A társadalmi igazságosság vizsgálata az aktuális eseményekről vizsgálva
- A hallgatók ön- és egymásra vonatkozó értékelésének beépítése az osztálytermi értékelési stratégiákba (vétőjog)
- Kérdőívek, interjúk és más megközelítések a hallgatói fejlődés mérésére

8. Interperszonális intelligencia („people smart”): a képesség, hogy megértessük az emberekkel, amit mi szeretnénk.

Gyakorlati alkalmazás: Erre a képességre mindannyiunknak szüksége van, de különösen fontos az üzletemberek számára, akik a piacból élnek, azaz mások igényeinek felmérésével és kielégítésével foglalkoznak. Módszertani eszközök:

- Interakcióra való lehetőség biztosítása a hallgatóknak
- Csoportmunka
- Saját csoport kiválasztásának lehetősége

- o Belbin-féle csoportszerepek alkalmazása
- o Tervezési tevékenység, ahol a hallgatók alkotnak csapatokat
- o Lehetővé tenni a versenyt, amely elősegíti a magasabb szintű teljesítményt
- o Strukturált drámai tevékenységek beépítése (szerepjáték)
- o Más szakmai csoportokkal/szakokkal való részvétel a tanulási feladatok során

9. Egzisztenciális intelligencia („value smart” - a szerző elnevezése): képesség és hajlam, ahogy viszonyulunk az élet nagy kérdéseire (élet, a halál, érték, valóság).

Gyakorlati alkalmazás: Döntéseink alapja az életszemlélet és viszonyulás saját helyzetünkhöz. Ettől függően változik az értékrendünk, amelyet befolyásolnak üzleti döntéseink és fordítva. A vállalkozások szociális érzékenysége és társadalmi felelősségvállalása (social responsibility) is ezek függvényében alakulhat. Módszertani eszközök:

- Egy feladat értelmezése (interpretálása) és újragondolása a munka megkezdése előtt
- A téma során több szempont figyelembe vétele
- Globális témák és fogalmak összefüggései
- Komplex esettanulmányok integrálása az oktatásba (adott cégről teljes körű cégprojekt, cégprezentáció, céglátogatás, saját tapasztalat, stb.)
- Hallgatókkal való közös tematika véglegesítés saját értékrendjük és az üzleti aktualitás alapján
- További erőforrások beemelése az új perspektívák tárgyalására (vendégelőadó, eLearning, open university, webinárium)
- Tanultak összefoglalására, értékelésére és tanulságok levonására alkalmas módszerek

Fontos szem előtt tartanunk, hogy annál hatékonyabb az oktatási módszerek, így az esettanulmány feldolgozása is, minél inkább találkozik a hallgatók személyiségével és ezért képes ösztönözni őket, hogy javítsanak vállalkozási attitűdjeiken.

Következtetések

A vállalkozási képességek fejlesztésére nem létezik bevált recept. Viszont a kreatív hozzáállás már önmagában is innovációs erőforrást jelent a vállalkozások számára, ezért a helyzetek teremtése a vállalkozásoktatásban segítheti az analógiák felismerését. Ha sikerélményhez jut a hallgató egy területen, megvan az esélye, hogy bátrabban kezdeményez, mer kérdezni és megoldásokat találni akár a „trial and error” elve alapján. „Úszni csak vízben lehet megtanulni!” – a Kisvállalkozás-fejlesztési Központ mottója is utal rá, hogy vállalkozást oktatni csak úgy lehet, ha az oktató maga is képes gyakorlati feladatok elvégzésére, alkalmat tud teremteni a döntési helyzetek megvitatására és bevon más gyakorló vállalkozókat is tapasztalataik megosztására. Epstein et al. (2008) szerint a kreatív önkifejezés formái közé tartozik a rögzítés, ahogyan megszerezzük és megőrizzük az új ötleteket. Ezért érdemes megtapasztalni, hogy mennyi teremtő energia van önmagunkban és másokban együtt. A kreativitás egyben megoldáskeresés és tanulási mód. Kreatív emberek mindenhol képesek boldogulni. Végül: az az oktató, vállalkozó vagy szervezet, amely képes bárki számára átadni egy olyan

gondolkodásmódot, amely a legnehezebb helyzetben is támpontot ad, jól végzi a dolgát, használjon bármilyen módszert is.

Irodalomjegyzék

- CAPAM (2010): *Overview of Case Study Models and Methodology*. Commonwealth Association for Public Administration and Management, Shared Library of Public Administration Case Studies. CAPAM/Commonwealth Secretariat Project.
http://www.capam.org/_documents/reportoncasestudymethodologies.pdf [2012.12.29.]
- EPSTEIN, R., SCHMIDT, S. M., & WARFEL, R. (2008): Measuring and Training Creativity Competencies: Validation of a New Test *Creativity Research Journal*, 20 (1), 7-12
- FLORIDA, Richard (2002): *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure and Everyday Life*. New York: Basic Books.
- GARAJ E. (2012): Escape in the Future? Developing New Competences for Health Sector. The Case of Healthcare Project Manager Education at Semmelweis University. In Bálint Ágnes (Ed.): *Az Utópia ezer arca. Tanulmányok* (pp. 230-241). Pécs: PTE BTK, Neveléstudományi Intézet.
- GARDNER, Howard E. (2006): *Multiple Intelligences: New Horizons in Theory and Practice*. New York: Basic Books.
- HUGGINS, Robert, & IZUSHI, Hiro (2008): Benchmarking the knowledge competitiveness of the globe's high performing regions: a review of the World Knowledge Competitiveness Index. *Competitiveness Review*, 18 (1/2), 70-86.
- MCKENZIE, Walter (2005): *Multiple Intelligences and Instructional Technology*. Second Edition. US: ISTE Publications.
- SZIRMAI Péter (2012): *Ifjúság – vállalkozás – vállalkozásoktatás*. Budapest: Aula.